3.th International Congress on Civil Engineering , Architecture and Urban Development
29-31 December 2015, Shahid Beheshti University , Tehran , Iran

(بررسی ارتباط بین توانمند سازی اجتماعی، فرهنگی محلات فرسوده و اصول نوشهرگرایی- نمونه موردی محله آبکوه مشهد)

لیلا نیک منش[1]، محمد رحیم رهنما*[2]

1 - دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری گروه شهرسازی، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز، ایران (lnkmnsh@gmail.com)

2 - عضو هیئت علمی گروه شهرسازی، واحد مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران (rahnamarahim@gmail.com)

چکیده

توانمندسازی نیازمند بسترگشایی از جانب مدیریت و برنامه ریزی شـهری اسـت که به معنای تـأمین خدمات، تأمین حق مالکیت، اعتمادسازی، حرکت جهت تشکیل سرمایه انسـانی، آگـاه سـازی، آمـوزش عمومی، نهادسازی و ایفای نقش تسهیل کننده و حمایت بخش دولتی و عمومی می باشد. به طور کلی، توانمندسازی؛ بسیج مردم در یک برنامه خاص جهت رسیدن به یک هدف ویژه می باشد. در این بین رویکرد نوشهرگرایی از طریق توجه به ظرفیت های نوین اجتماعی، راهکارهای مؤثری در راستای احیای بافت های کهن و رو به افول شهری تکیه بر ارزش های سنتی و بازگشت به ساختار محلی دارد . در این پژوهش سعی بر آن است که با استفاده از رویکرد نوشهرگرایی و تأکید بر حفظ و احیای ارزش های محله محوری، باعث ارتقا عملکرد و افزایش کارایی محله شود. روش این پژوهش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر داده های کتابخانه ای و میدانی با توزیع پرسشنامه در میان جامعه آماری جمعیت آبکوه می باشد که به دنبال پاسخگویی به این سوال است که آیا بین توانمندساز ی اجتماع ی و فرهنگـی محله فرسوده آبکوه و اصول و شاخص های نوشهرگرایی ارتباطی وجود دارد؟ نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که با افزایش هر یک از اصول نوشهرگرای ی در زمینه های پیاده -محوری، دسترسی به شبکه ارتباطی، قابلیت کیفیت زندگی، روابط اجتماعی و حفظ ساختارهای سنتی محله و م یزان مشارکت مردمی می توان شاهد ارتقا و توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی محله آبکوه بود.

واژه‌های کلیدی: توانمند سازی، بافت فرسوده، نو شهرگرایی، محله آبکوه

1- مقدمه

نظریه ها و تئوریهای مختلفی در خصوص بافت های فرسوده مطرح شد اما در اینجا به توانمندساز ی به عنوان یکی از رویکردهای بهسازی و نوسازی شهری که به طور عمده بر جنبه های اجتماعی- اقتصادی بافت تأکید دارد، پرداخته می شود.

توانمندسازی به مفهوم افزایش توان اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی ساکنان برای اداره زندگی خود و مشارکت در فرآیند ساماندهی محدوده ها و محله های فرسوده می باشد. منظور از فرسودگی همان ناکارامدی و کاهش کارایی نسبت به میانگین میباشد. فرسودگی یا به سبب قدمت به وجود می آید و یا به علت عدم نظارت کافی. رهیافت نوشهرگرایی در انتقاد به شهرسازی مدرن و با تأکید بر جایگاه ویژه انسان در فضاهای شهری شکل گرفته است. این رهیافت امروزه هدایت و رهبری نسل پست مدرن در راستای خلق محیط شهری مناسب در مقیاس انسانی است که پاسخگو به تحولات و پیشرفت های مدرن شهری و توسعه ای در چارچوب اهداف توسعه پایدار شهری باشد.

نوشهرگرایی در مقیاس محله اصول بی زمانی را که پاسخگوی چالش های جدید است، به روز می کند. اولین چالش مطرح شدن شهرسازی در حومه ها چه در حوزه ساخت و ساز و چه در حوزه بازسازی و همزمان مورد توجه قرار دادن بافت ا ی جوامع است. چالش دیگر رفع منازعات و کشمکش های بین جزئیات محیط های شهری سنتی و واقعیت های کلان مقیاس نهادها و فناوری های معاصر است. مهم ترین موضوع نوشهرگرایی عبارتنداز: تأکید بر اصول بنیادین طراحی شهری در مقیاس محله و سازگاری منحصر به فرد آن با دنیای معاصر.

2- بدنه تحقیق

2-1- فرسودگی و بافت فرسوده

بافت فرسوده شهری به عرصه هایی از محدوده قانونی شهرها اطلاق می شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، عدم برخورداری مناسب از دسترسی سواره، تأسیسات، خدمات و زیرساخت های شهری آسیب پذیر بوده و از ارزش مکانی، محیطی و اقتصادی نازلی برخوردارند. این بافت ها به دلیل فقر ساکنان و مالکان، امکان نوسازی نداشته و سرمایه گذاران نیز انگیزه ای جهت سرمایه گذاری در آن ندارند (ادیبی سعدی نژاد، 1389: 4)

2-2- انواع فرسودگی در بافتهای شهری

- فرسودگی کالبدی (سازه ای): افت کیفیت کالبدی یا سازه ای بناها .
- فرسودگی کارکردی: عدم تناسب استفاده جاری از بنا با کارکرد طراحی شده.
- فرسودگی در تصویر ذهنی: محصول تلقی و برداشت ذهنی شهروندان از کیفیت بافت.
- فرسودگی قانونی و رسمی: عدم برآورد استانداردهای تدوین شده توسط مراجع قانونی و رسمی.
- فرسودگی مکانی: ناشی از عدم تطابق ویژگی های فعالیت های جاری در بناها با کارکرد بافت .
- فرسودگی مالی: استهلاک و تحلیل رفتن ارزش مالی ساختمان ها .
- فرسودگی نسبی یا اقتصادی: طرح مسئله فرسودگی در ارتباط با سایر ساختمان ها و گستره بافت (تیزدل، انسیون و دیگران، 1379).

2-3- بررسی رویکرد توانمندسازی در بافت های فرسوده

رویکرد توانمندسازی در مفهوم عام خود سه جنبه کلی را در بر می گیرد. اول در چارچوب توانمندسازی بازار، دوم توانمندسازی سیاسی که از راه تمرکززدایی اداری-اجرایی، اصلاح نهادی و مدیریتی، بکارگیری سازمان های غیردولتی و سازمان های مبتنی بر جوامع محلی حاصل می شود. برگزیدن راهبردهای توانمندسازی بازار و اجتماع در پی رفع موانع سیاسی و اجرایی است. راهبرد توانمندسازی، بخشی از مباحث کلان پیرامون حاکمیت (حکمروایی) خوب شهری است. سوم، توانمندسازی اجتماع محلی، که از سوی دولت های محلی و ملی برای هماهنگی و تسهیل کوشش های سازمان های اجتماع محلی برای برنامه ریزی و اجرای طرح های آنها از راه های اصولی دنبال می شود(Burgess&etal,1997:144)

حاصل توانمندسازی، توسعه اجتماع محلی است که نوعی نگرش به توسعه از پایین است و از طریق سازمان های غیردولتی قابل تحقق است. زیربنای این امر، سازماندهی اجتماع محلی و بسیج قابلیت های درون زای اجتماع است که منظور بهره گیری از سرمایه اجتماعی می باشد. توانمندسازی در این صورت به معنا ی مقتدرسازی است که به مفهوم گسترش آزادی در انتخاب و عمل است که ن یازمند افزایش امکانات و دارایی های فقرا جهت مشارکت در مذاکره، اعمال نظر، کنترل و حفظ پیوند با نهادهای مسئول است (سند ملی راهبردی توانمندسازی، 1390: 36).

2-4- بررسی شاخص های توانمندسازی

شاخص های توانمندسازی در سه بعد مدیریتی، کالبدی و فردی تعریف شده است که بر مبنای هر یک از این ابعاد، شاخص ها و گویه های متفاوت ارائه شده است

جدول 1- شاخص های توانمند سازی

ابعاد	شاخص ها	عوامل
بعد مدیریتی	ظرفیت سازی	آشنایی مسئولین با شیوه های نوین، ارتقای سطح مهارت مشارکتی کارکنان دولت، تصمیم گیری در زمان، مدیریت پویا، اولویت بخشی زمانی و مکانی (HIS& DPU,1996)
	نهادسازی (تصمیم گیری شورایی و جمعی)	رسمیت بخشیدن به گروه ها و اجتماعات محلی، سهیم کردن اجتماعات محلی در منافع حاصل از طرح ، ایجاد ستادها و مراکز هماهنگی و تصمیم گیری با عضویت اعضای محلی، رسیدگی و پیگیری درخواست های مردم، دعوت از مسئولین به صورت دوره ای و تشکیل جلسات پرسش و پاسخ با گروه های اجتماعی فعال و انعکاس درخواست ها و نظرات اهالی به آنها (کاظمی و مالک ی، 1390: 28) – (Hosseinzadeh Dalir& Gorbani Golzari,2015).
	اعتمادسازی	آشکارسازی برنامه ها، پاسخگویی در برابر شهروندان ، صداقت، وفای به عهد ، درستکاری، رفتار توأم با احترام (حسن زاده، 1384: 31). توانایی درست انجام وظایف، همسویی اهداف مدیریت شهری با نیازهای جامعه ، تبعیت از استانداردها ی اخلاقی، شفافیت اطلاعات ، کارآیی، امانت‌داری، حفاظت از اطلاعات شهروندان، میزان ارتباط با شهروندان، برنامه ها و سیاست‌های مدون و عقلایی، مشارکت دادن شهروندان در امور شهری، نحوه رهبری شهردار.(Gareth,1998: 540& Jones)
بعد فردی	آموزش	آموزش و یادگیری سازمانی (ارتقا فنون ارتباط و مذاکره با ارگان‌ها و کارکنان دولتی)، آموزش مهارت‌های زندگی، بهبود مهارت‌ها و قابلیت‌های اجتماعی، بهبود مهارت‌های شغلی به منظور خود اتکا یی فردی (حسینی، 1392: 107)(Te-I ,2014)
	ایجاد انگیزش	بالا بردن حس تعلق مکان ی، ایجاد انگیزه حفظ پیوند با نهادها ی مسئول، بالا بردن حس مشارکت و تصمیمات گروه ی
	مسئولیت پذیری	درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروه ی به منظور شراکت و یاری رساندن و مسئولیت پذیری در کار.(Abbas Zadeh &Gohari ,2010)
بعد کالبدی	بهسازی و ارتقاء محیط	مرمت ساختمان‌ها، تأمین خدمات زیربنایی، بهبود مسائل بهداشتی (زباله، فاضلاب و...)، ایجاد کانون های فعالیتی مناسب با توجه به وضعیت شبکه معابر منتهی به محدوده (Vicentea &etal,2015) – (Wiley,1997).
	توزیع عادلانه سرانه ها	
	توجه به وضعیت اجتماعی و معیشتی ساکنان در زمان اجرا ی طرح	مساعدت و همیاری شهرداری برای تسهیل در مجوز ساخت و ساز اراضی بایر ، ایجاد زمینه برای ارتباط گروه های اجتماعی محل با خیرین شهر برای دریافت خدمات آنها، تعامل با گروه های اجتماعی فعال در اختصاص سهمیه در سازمان های کاریابی، استفاده از نیروهای بومی در عمران و آبادی محله (Bararpur& Akhtarshenas,2015) – (Wan,2007) –(پورموسی و معصومی، 1389).

2-5- نوشهرگرایی

در واقع نوشهرگرا یی به مسائلی از قبیل کاهش سرما یه گذاری در شهرها ی مرکزی، پراکنش نامنظم، افزا یش تبعیض نژادی و تبعیض سطح درآمدها در جوامع محلی، نابودی محیط زیست، از دست رفتن زمین های کشاورزی و حیات وحش و فرسایش میراث مصنوع جوامع به عنوان یک چالش وابسته به ساخ ت جامعه محلی، توجه دارد. از مرمت مراکز شهر ی موجود و شهرک هایی که در داخل مناطق منسجم کلانشهر ی قرار دارند، حما یت کرده و بر شکل دهی دوباره به حومه ها در قالب جوامعی متشکل از محلات واقعی و پهنه های گوناگون تأکید دارد و حفاظت از محیط زیست و محافظت از میراث مصنوعمان را ارج می گذارد. در حقیقت منشور نظری نوشهرگرایی را می توان بیانیه ای در مقابل منشور آتن دانست که در آن دیدگاه مدرنیستی به شهرسازی و معماری مطرح شده بود.(Marshall,2003: 190)

2-6- سطوح و ابعاد گوناگون نوشهرگرایی

دو نظام عمده نگرش نوشهرگرا یی، نظام توسعه بر اساس واحدها ی همسایگی و نظام توسعه حمل و نقل محور پیاده مدار است. دستاوردهای این رویکرد، کاهش استفاده از زمین شهری، خودرو، مصرف سوخت و زمین پایداری در مقابل تورم افزایش قیمت انرژی، کاهش آلودگی های زیست محیطی و ارتقا سطح کیفی زندگی است. (caves, 2005: 44)

پنج راهبرد منطقه ای نوشهرگرایی که می تواند کیفیت را به جوامع بازگردانده، سلامت محیطی را ارتقا دهد و حیات اقتصادی را رونق بخشد، شامل موارد ذیل می باشد:

- کاربری زمین در سطح منطقه و سامانه حمل و نقل عمومی
- مسکن عادلانه و فقرزدایی
- کمربند سبز و مرز توسعه شهری
- تسهیم منطقه ای منابع و درآمدهای مالیاتی و عدالت اجتماعی
- مدارس شهری و تعادل آموزشی در سطح منطقه (خائف، 1388، 65).

هر یک از راهبردهای منطقه ای می تواند به تنهایی و به صورت مستقل عمل کند اما نوشهرگرا یی یک طرح هماهنگ منطقه ای را طلب می کند که قادر است ترکیبی متعادل از راهبردها و سیاست ها را در قالب شکل منسجم منطقه ای ارائه کند .

در منشور نوشهرگرا یی یک طرح جامع و فراگیر پیشنهاد م ی گردد که با استفاده از آن هر منطقه به توسعه ارتباط سلامت محیطی و اقتصادی خود می پردازد. این طرح نیاز به حمل و نقل عموم ی در مراکز شهر ی با طراوت و سرزنده را تبیین کرده و از فضا ی باز به عنوان یک حوزه تفریحی و یک مرز محدود کننده رشد، استفاده م ی کند (ارندت، 1387، 67).

در مقیاس کوچک (محله)، نوشهرگرا یی خواهان حذف خودرو نیست، بلکه تصمیم به ا یجاد محیط-هایی دارد که از پیاده روی، دوچرخه سواری، حمل و نقل عمومی و خودرو پشتیبانی کنند، اما آنچه از اهمیت برخوردار است، تأکید منشور نوشهرگرایی بر انسان و محیط زیست او در مواجه با خودرو است. این منشور به هیچ وجه نیازهای حیات مدرن و پسامدرن را رد نمی کند، بلکه می کوشد در جهت رفع آنها راه حل هایی کالبدی، فیزی و ... متناسب با حیات انسانی و حفظ محیط زیست با تأکید بر جایگاه فراموش شده انسان بیابد.(TDM,2003)

دو تفکر بنیادی نوشهرگرایی مباحث بسیار مهمی چون توان و استطاعت مالی لازم و مکان مناسب برای توسعه را مخاطب قرار م ی دهند. اولین اصل تنوع و گوناگونی اقتصادی و اصل دوم منطقه گرایی است، بدون تنوع گونه های مسکن در محلات و بدون یک طرح قدرتمند منطقه ای برای انتظام بخشیدن به سرمایه گذاری های جدید، رسیدن به این اصول امکان پذیر نمی باشد (ارندت، 1387، 197).

2-7- اصول نوشهرگرایی

جنبش نوشهرگرایی اگرچه در زمینه توسعه های مسکونی جدید به وجود آمده است، ولی همواره بر توسعه های درون بافت و اصلاح بافت های موجود تأکید کرده است و مخالف گسترش بیش از اندازه و هرز شهر و درنتیجه هدر رفتن زمین می باشد. در همین راستا طرفداران جنبش نوشهرگرایی اصولی را به منظور اصلاح بافت های موجود به خصوص بافت¬های فرسوده در نظر گرفته اند که اهداف مطرح شده در منشور نوشهرگرایی را عملی می سازد .(Elshater,2012: 830) مهم ترین این اصول در جدول زیر گنجانده شده است.

جدول 2- اصول نوشهرگرایی

ردی ف	اصول	توضیحات
1	ارتباط پذیری	اغلب کاربری ها باید در فاصله 10 دقیقه ای از خانه و محل کار قرار گیرند، طراحی خیابان ها باید به طور مناسب برای افراد پیاده انجام شود. (ساختمان های نزدیک به معابر، خ یابان های دارای درختکاری در اطراف، پارکینگ های خیابانی، سرعت کم اتومبیل و ...)، ایجاد خیابان های پیاده بدون اتومبیل
2	ارتباط پذیری	شبکه خیابان های بهم پیوسته که ترافیک را توزیع می کند و پیاده روی را آسان تر می نماید، شبکه پیاده و قلمرو عمومی دارای کیفیت بالا که پیاده روی را لذت بخش می کند، سلسله مراتبی از خ یابان های باریک، کم عرض، بلوارها و کوچه ها
3	کاربری های مختلط و متنوع	ترکیبی از فروشگاه ها، دفاتر کار، آپارتمان ها و خانه ها، کاربری مختلط در محلات، بلوک ها و ساختمان ها
4	گوناگونی مسکن	گونه ها، اندازه ها و قیمتهای مختلف واحد مسکونی که در ارتباط با یکدیگر می باشند.
5	کیفیت معمار ی و طراحی شهری	تأکید بر زیبایی، زیبایی شناسی، آسایش انسان و خلق حس مکان، تعیین مکان کاربری و اماکن مدنی در اجتماع به طور ویژه، معماری با مقیاس انسانی و محیط پیرامونی زیبا
6	ساختار سنت ی محله ها	مرکز و لبه قابل تشخ یص و تما یز فضای عمومی در مرکز ، اهمیت در بر گرفتن ط یفی از کاربر ی ها و تراکم ها، برنامه ریزی دو سوی به منظور بالاتری تراکم در مرکز شهر و به تدریج کاسته شدن از تراکم ها به سمت لبه شهر
7	تراکم افزایشی	افزایش ساختمان واحدها ی مسکونی، مغازه ها و خدمات بیشتر و آسان شدن پیاده روی و فراهم کردن خدمات و منابع لازم برای خلق مکانی راحت و مناسب
8	حمل و نقل هوشمند و دسترسی به شبکه های ارتباطی	شبکه ای ازسیستم های ریلی دارای کیفیت بالا، طراحی حامی افراد پیاده و تشویق به استفاده از دوچرخه و پیاده روی، اثرات جانبی زیست محیطی حداقل برای توسعه و اجرای آن، تکنولوژی حامی محیط زیست، کارایی انرژی، استفاده کمتر از سوخت های فسیلی، پیاده روی بیشتر، رانندگی کمتر(اصغرزاده یزدی، 66:1389)
9	پایداری	
10	کیفیت زندگی	
11	حفظ و تقویت فضاهای باز عمومی و سبز	نوشهرگرایی بر این اعتقاد است که فضاهای عمومی و پارک ها می توانند با تأمین فضاهایی جذاب باعث شکوفا شدن محلات و خلق مفهومی یگانه از فضا باشند. حفظ و تقویت فضاهای عمومی همانند: پیاده راه ها، میادین، پارک ها، ساختمان های عمومی و فضاهای تجمع به منظور ایجاد ملاقات های غیررسمی و تماس های اجتماعی با سایر افراد موجب می شود که محلات مانند محیط های زنده و متعادل به نظر برسند .
12	ایجاد و مدیریت توقفگاه ها	توقفگاه ها نقش مهمی در هر برنامه شهری ایفا می کنند، این مسئله برای نوشهرگرایی امری مهم تلقی می شود و یکی از اهداف اصلی آن تشویق ساکنان به پیاده روی به جای رانندگی از نقطه ای به نقطه دیگر است و یکی از مؤثرترین راه های انجام آن، توسعه برنامه بهینه توقفگاه ها می باشد (Revell,2007).

13	استفاده از ابزار طراحی جهت افزایش امنیت در بافت های شهری	نوشهرگرایی معتقد است طراحی شهری مطلوب به امنیت هرچه بیشتر بافت های شهری کمک می کند. نوشهرگرایان معتقدند که ساماندهی مجدد یک بافت، طراح ی ساختمان ها و خیابان ها باید به گونه ای باشد که امنیت لازم را برای ساکنان تأمین نماید.
14	استفاده از مشارکت ساکنان	یکی از مهم ترین اصولی که نوشهرگرایی مخصوصاً به منظور برنامه ریزی در بافت های موجود شهری مورد استفاده قرار می دهد، استفاده از مشارکت ساکنین می باشد. نوشهرگرایی در تمام مراحل برنامه ریزی محله از مشارکت ساکنان، رهبران اجتماعی، سیاست مداران، مأموران دولتی، توسعه دهندگان و مؤسسات محلی استفاده می کند (اصغرزاده یزدی، 65:1389).

3- روش تحقیق

این پژوهش با رویکردی توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر دادههای کتابخانهای و میدانی با توزیع 368 پرسشنامه در میان جامعه آماری 9329 نفری جمعیت آبکوه به روش نمونهگیری تصادفی سعی به پاسخگویی به سوال وجود ارتباط بین شاخص های توانمند سازی و اصول نوشهرگرایی دارد. که بر اساس این روش ابتدا با توجه به فرض یات پژوهش متون و منابع مرتبط با موضوعات پژوهش بررسی می شود سپس مؤلفه های توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی استخراج شده و در قسمت بعد شاخص هایی برای سنجش مؤلفه نوشهرگرایی تعریف شده و توسط پرسشنامه و مصاحبه مورد سنجش قرار می گیرد تا میزان تأثیرگذاری آن بر توانمندسازی بافت های فرسوده مورد بررسی قرار گیرد. به منظور پاسخگویی به این سؤال از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده می شود، این آزمون زمانی مورد استفاده قرار میگیرد که دادههای ما از نوع اسمی-ترتیبی باشند و شرط پایداری و پارامتریک بودن دادهها بین آنها برقرار نباشد که در این وهله ارتباط شاخص توانمندسازی با هر یک از شاخصهای نوشهرگرایی در تحقیق دو به دو مورد سنجش قرار گرفته و به تفسیر به آن پرداخته میشود.

جامعه و حجم نمونه

جامعه آماری افراد ساکن محله قلعه آبکوه مشتمل بر 9329 نفر و 2250 خانوار میباشد .

برای نمونهگیری جامعه مورد نظر از روش کوکران به صورت زیر استفاده شده است:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1+\frac{1}{N}\left(\frac{z^2 pq}{d^2}-1\right)}$$

N = حجم جامعه آماری

n = حجم نمونه

Z = مقدار متغیر نرمال واحد استاندارد، که در سطح اطمینان 95 درصد برابر 1/96 میباشد.

p = مقدار نسبت صفت موجود در جامعه است. اگر در اختیار نباشد میتوان آن را 0/5 درنظر گرفت. در این حالت مقدار واریانس به حداکثر مقدار خود میرسد .

q = درصد افرادی که فاقد آن صفت در جامعه هستند. (q =1-p)

d = مقدار اشتباه مجاز که تعیین میشود (خاکی، 1390: 17).

بنابراین در صورتی که جامعه آماری 9329 نفر باشند حجم نمونه برابر با 368 نفر خواهد شد.

4- یافته ها

4-1- ارتباط شاخص توانمندسازی با قابلیت پیاده محوری و تنوع مسکن

یافتههای جدول زیر نشاندهنده این میباشد که ارتباط بین شاخص توانمندسازی اجتماعی با پیاده محوری و تنوع مسکن از طریق آزمون همبستگی اسپیرمن در سطح معناداری 95 درصد و احتمال خطای 0/05 مورد سنجش قرار گرفت. بین شاخص توانمندسازی در محله آبکوه با شاخص پیاده محوری و تنوع مسکن ارتباط معنادار ضعیف اما مستقیمی وجود دارد، یعنی اگر قابلیت پیاده محوری و کیفیت و کمیت مسکن افزایش پیدا کند در حد خیلی ضعیفی میتوان شاهد بهبود و افزایش روابط اجتماعی و فرهنگی در محله آبکوه باشیم.

جدول 3 - ارتباط شاخص توانمندسازی با قابلیت پیاده محوری و تنوع مسکن[نگارنده]

			توانمندسازی	قابلیت پیاده محوری
Spearman's rho	توانمندسازی	ضریب همبستگی	1/000	0/104*
		سطح معناداری	-	0/046
		تعداد	368	368

* سطح اطمینان 95٪ و احتمال خطای 0/05

این یک اصل مسلم است که کمعرض بودن معابر، عدم امنیت شبانه، عدم وجود فضاهای مکث در پیادهروها، کمبود مبلمان موجود در معابر و کیفیت پایین آنها و حتی در بسیاری از موارد کوچک بودن مساکن به دلیل ریزدانگی و نفوذناپذیری، باعث افت منزلت اجتماعی و فرهنگی محله و ساکنان آن میشود. بنابراین با احتساب آزمون فوق میتوان در صورت پیادهسازی اصول نوشهرگرایی و قابلیت ارتقا محورهای پیادهرو، شاهد افزایش و ارتقا منزلت اجتماعی و توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی محله و ساکنین آن باشیم.

4-2- ارتباط بین شاخص توانمندسازی با قابلیتهای کیفیت زندگی

ارتباط بین شاخص توانمندسازی اجتماعی با قابلیت کیفیت زندگی از طریق آزمون همبستگی اسپیرمن در سطح معناداری 99 درصد و احتمال خطای 0/01 مورد سنجش قرار گرفت. آنچه از جدول بالا قابل بررسی است نشان میدهد که بین شاخص نوشهرگرایی (قابلیت کیفیت زندگی) و توانمندسازی رابطه معناداری وجود دارد و این ارتباط مستقیم و قوی است که ضریب همبستگی 0/674 و سطح معناداری 0/000 از میان 337 نمونه جواب داده شده در تحلیل زیر گویای این واقعیت است، بنابراین با احتساب جدول زیر اینگونه میتوان نتیجه گرفت که ارتقا فضاهای باز در محله، افزایش و تقویت فضاهای عمومی و تفریحی، افزایش پاتوقهای دوستانه و کاهش مسیر تردد خودروها به داخل بافت میتواند در ارتقا کیفی محله، رشد فرهنگی جوانان و افزایش تعلق و همبستگی اجتماعی ساکنان در محله آبکوه گردد و چون این ضریب عددی نزدیک به یک میباشد(0/674)، میتواند در صورت ارتقا کیفیتهای زندگی از اصول نوشهرگرایی منجر به توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی محله آبکوه و ساکنان گردد.

جدول 4 - ارتباط بین شاخص توانمندسازی با قابلیتهای کیفیت زندگی [نگارنده]

			توانمندسازی	کیفیت زندگی
Spearman's rho	توانمندسازی	ضریب همبستگی	1/000	0/674**
		سطح معناداری	-	0/000
		تعداد	368	337

**سطح اطمینان 99٪ و احتمال خطای 0/01

4-3- ارتباط بین شاخص توانمندسازی با روابط اجتماعی و حفظ ساختارهای سنتی محله

ارتباط بین شاخص توانمندسازی اجتماعی با روابط اجتماعی و ساختارهای سنتی موجود از طریق آزمون همبستگی اسپیرمن در سطح معناداری 99 درصد و احتمال خطای 0/01 مورد سنجش قرار گرفت. یافته های جدول زیر نشان می دهد بین شاخص توانمندسازی و روابط اجتماعی در محله آبکوه رابطه قوی، مستقیم و معناداری وجود دارد، یعنی به هر میزان در هر یک از ساختارهای کهن شهر احیا و بهبود صورت پذیرد روابط اجتماعی و فرهنگی نیز ارتقاء مییابد و این ارتقاء در واقع بیانگر مبحث توانمندسازی بیش از پیش ساکنان در زمینه امور اجتماعی و فرهنگی میباشد که ضریب همبستگی 0/712 و سطح معناداری 0/000 از میان 336 نمونه جواب داده شده در تحلیل فوق گویای این واقعیت است، بنابراین ارتباطی معنادار بین این دو شاخص وجود دارد.

جدول 5 - ارتباط بین شاخص توانمندسازی با روابط اجتماعی و حفظ ساختارهای سنتی محله[نگارنده]

روابط اجتماعی	توانمندسازی			
0/712**	1/000	ضریب همبستگی	توانمندسازی	Spearman's rho
0/000	-	سطح معناداری		
336	368	تعداد		

**سطح اطمینان 99٪ و احتمال خطای 0/01

4-4- ارتباط بین شاخص توانمندسازی با دسترسی به شبکه ارتباطی

مبنای نظری این ارتباط اینگونه مطرح شده است که هر چه میزان دسترسی به شبکههای ارتباطی در محله افزایش یابد، برخوردها و تعاملات اجتماعی ساکنان افزایش مییابد، در نتیجه منجر به توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی محله می شود. نتایج آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن نشان میدهد که بین شاخص دسترسی به شبکه ارتباطی و توانمندسازی رابطه مستقیم معنادار متوسطی وجود دارد، گرچه ارتباط بین دو متغیر کم است و این میزان برابر با 0/407 و در سطح معناداری 99 درصد و احتمال خطای 0/01 مورد سنجش قرار گرفته است، لذا شرط برقراری ارتباط تأیید میگردد، بنابراین افزایش نورپردازی خیابانهای محله، حفظ چشمانداز خیابان و عریضتر کردن آنها منجر به ارتقای حس امنیت و ایمنی در محله میگردد.

جدول 6- ارتباط بین شاخص توانمندسازی با دسترسی به شبکه ارتباطی[نگارنده]

دسترسی به شبکه ارتباطی	توانمندسازی			
0/407**	1/000	ضریب همبستگی	توانمندسازی	Spearman's rho
0/000	-	سطح معناداری		
360	368	تعداد		

**سطح اطمینان 99٪ و احتمال خطای 0/01

4-5- ارتباط بین شاخص توانمندسازی و مشارکت مردمی

ارتباط بین شاخص توانمندسازی اجتماعی با میزان مشارکت مردمی از طریق آزمون همبستگی اسپیرمن در سطح معناداری 95 درصد و احتمال خطای 0/05 مورد سنجش قرار گرفت. یافتههای جدول زیر نشان میدهد که بین شاخص توانمندسازی و میزان مشارکت مردمی آبکوه رابطه معناداری میباشد، لذا رابطه فوق تأیید میگردد.

یافتههای جدول بیانگر این موضوع است که میزان ضریب همبستگی اسپیرمن برابر با 0/807 بوده است که سطح معناداری آن 000/0 بوده است که هر چه میزان مشارکت مردم به منظور اجرای برنامهها و طرحهای مدیریتی افزایش یابد، منجر به جذب سرمایهگذاران و در نهایت اجتماعی پایداری میشود.

جدول 7- ارتباط بین شاخص توانمندسازی و مشارکت مردمی[نگارنده]

			توانمندسازی	مشارکت
Spearman's rho	توانمندسازی	ضریب همبستگی	1/000	0/807*
		سطح معناداری	-	0/000
		تعداد	368	360

*سطح اطمینان 95٪ و احتمال خطای 0/05 مأخذ: نگارنده

بنابراین با توجه به یافتههای فوق در آزمون فرضیه اول میتوان نتیجه گرفت که با افزایش هر یک از اصول نوشهرگرایی در زمینههای پیادهمحوری، افزایش دسترسی به شبکه ارتباطی، قابلیت کیفیت زندگی و افزایش روابط اجتماعی و حفظ ساختارهای سنتی محله و میزان مشارکت مردمی میتوان شاهد ارتقا و توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی محله آبکوه بود.

نتایج آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن نشان میدهد که شاخص توانمندسازی از ارتباطی قوی با شاخص میزان مشارکت اجتماعی بیشتر از سایر شاخصها برخوردار میباشد، به این معنی که این شاخص میتواند زمینهساز توانمندسازی اجتماعی و فرهنگی گردد.

4- نتیجه گیری

با آگاه ی از سابقه 50 ساله دخالت در بافتهای فرسوده شهری، امروزه شیوه‌های نوین دخالت در بافت‌های فرسوده، متنوع و مورد توجه دقیق قرار گرفته است. آنچه مسلم است، ا ینکه چه در گذشته و چه در زمان حال، علت عدم موفقیت طرحهای شهری ا یران، بخصوص طرحهای اح یای بافتهای فرسوده، کم توجه ی به عامل مهم انسانی است. در حالی که پیش‌فرض برنامهریزی، مشارکت مردمی است.

در جهت تحقق اهداف برنامهر یزی باید کوشید، با استفاده از روشهای گوناگون ی که در قسمت پیشنهادات مطرح شده است، پس از یکسان نمودن شرایط زندگی برای ساکنان، افراد بتوانند به داشته‌های قابل قبولی از ز یرساخت‌ها و امکانات شهری دست یابند. ضمن ا ینکه همواره با یستی به آگاه‌سازی، ارتقای سواد، ا یجاد اشتغال و فرهنگسازی توجه نمود، تا جمعیت موجود، ریز در پی تغییر و بهبود محله خویش برآید و با تأکید بر مشارکت خودجوش در سطوح بالای مشارکت به ایجاد و تداوم بهسازی اجتماعی و سپس کالبدی محله خویش کمک نمایند.

با توجه به م یزان ضر یب همبستگی، شاخص توانمندساز ی با شاخص ¬های قابلیت های کیفیت زندگی و روابط اجتماعی و حفظ ساختارهای سنتی محله ارتباط قوی، مشارکت مردمی ارتباطی کاملاً قوی و قابلیت پیاده محوری و تنوع مسکن و دسترسی به شبکه ارتباطی ارتباطی ضعیف دارد.

مراجع

[1] ادیبی سعدی نژاد، فاطمه، مفهوم بافت فرسوده و ویژگیهای آن. ماهنامه اطلاعرسانی آموزشی و پژوهشی شوراها، شماره پنجاه و چهارم، ص 10-4، 1389.

[2] تیزدل، انسیون و دیگران، راهبردهای حفاظتی در احیای محلههای تاریخی شهری. ترجمه خادمی، حمید. تهران: فصلنامه عمران و بهسازی شهری هفت شهر، شماره یک، 1379.

[3]Burgess & et, Rod & Marisa Carmona & Theo Kolstee, Contemporary Policies for enablement and Participation: A Critical Review in: Borgess, Rod and at al (Eds), 1997.

[4] پژوهشکده توسعه کالبدی، سند راهبردی ساماندهی و توانمندسازی نواحی نابسامان شهری در ایران. تهران. ویراست ششم، 1377.

[5]Hosseinzadeh Dalir, Karim and Gorbani Golzari, Sepideh, THE ROLE OF CAPITAL IN EMPOWERING THE INFORMAL SETTLEMENTS. Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences, Vol.5, pp 4629-4635. Online version: www.cibtech.org/sp.ed/jls, 2015.

[6]Gareth R. & Jones, Jennifer, the experience and evolution of trust: implications for cooperation and teamwork. Academy of Management Review, Vol 23, No3.pp. 531-546, 1998.

[7]حسینی، جواد، موردکاوی مشارکت تقاضامحور با مردم و برنامهریزی شده در نوسازی بافتهای فرسوده شهری. فصلنامه هفت شهر، شماره چهل و سوم و چهل و چهارم، ص 120-105، 1392.

[8]Abbas Zadeh, Shahab and Gohari, Hamid, Empowerment informal settlements relying on social capital Case study: Bahonar settlements of Mashhad, 2010.

[9]پورموسی، موسی- معصومی، سلمان، ساماندهی و توانمندسازی محلههای آسیبپذیر . فصلنامه معماری و شهرسازی، شماره نود و هشتم و نود و نهم، بهار و تابستان، 1389.

[10]Marshall, Stephen, New urbanism: An Introduction "Built Environment, Vol.29. No.3, pp.189-192

Caves ,R.W. (2005). Encyclopedia of the city, London, Routledge, 2003.

[11]خائف، سمانه، برنامهریزی محله شهرک غرب با معیارهای نوشهرسازی. پایاننامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران، 1388.

[12]ارندت، رندل، منشور نوشهرگرایی. ترجمه دانش، علیرضا و بصیری مژدهی، رضا. تهران: انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، 1387.

[13]Elshater, Abeer, New Urbanism Principles versus Urban Design Dimensions towards Behavior Performance Efficiency, Procedia - Social and Behavioral Sciences. No. 68. pp.826–843. Online version: www.sciencedirect.com, 2012

[14]اصغرزاده یزدی، سارا، اصول پیشنهادی نوشهرگرایی در برنامهریزی محلههای شهری. مسکن و محیط روستا، دوره بیست و نهم، شماره صد و سی ام، ص 63-50، 1389.

[15]Revell, John, "making Canada's city more livable: the success of new urbanism depends on parking planning", 2007.